

Collège des procureurs généraux

Bruxelles, 23 novembre 2011

**CIRCULAIRE N° 12/2011 DU
COLLÈGE DES PROCUREURS
GÉNÉRAUX PRÈS LES COURS
D'APPEL**

Monsieur le Procureur général,
Monsieur le Procureur fédéral,
Monsieur/Madame le Procureur du Roi,
Monsieur/Madame l'Auditeur du travail,

**OBJET : Addenda 2 à la circulaire
COL 8/2011 relative à l'organisation de
l'assistance d'un avocat à partir de la
première audition dans le cadre de la
procédure pénale belge - Situation des
mineurs d'âge et des personnes
suspectées d'avoir commis un fait qualifié
infraction avant l'âge de dix-huit ans**

Secrétariat du Collège des procureurs généraux -
Rue Ernest Allard 42 - 1000 Bruxelles
Tél. : 02/500 86 01 - Fax : 02/500 86 13
e-mail : secr.colpg@just.fgov.be

College van Procureurs- generaal

Brussel, 23 november 2011

**OMZENDBRIEF NR. 12/2011 VAN
HET COLLEGE VAN
PROCUREURS-GENERAAL BIJ DE
HOVEN VAN BEROEP**

Mijnheer de Procureur-generaal,
Mijnheer de Federale Procureur,
Mijnheer/Mevrouw de Procureur des
Konings,
Mijnheer/Mevrouw de Arbeidsauditeur,

**BETREFT: Addendum 2 aan omzendbrief
COL 8/2011 betreffende de organisatie
van de bijstand door een advocaat vanaf
het eerste verhoor binnen het kader van
het Belgisch strafprocesrecht – Situatie
van de minderjarigen en de personen die
ervan verdacht worden vóór de leeftijd
van 18 jaar een als misdrijf omschreven
feit gepleegd te hebben**

Secretariaat van het College van Procureurs-
generaal - Ernest Allardstraat 42 - 1000 Brussel
Tel.: 02/500 86 01 - Fax: 02/500 86 13
E-mail: secr.colpg@just.fgov.be

Table des matières

I. Remarques générales	4
II. Droits accordés à la personne auditionnée	6
A. Informations de base	6
1. Principe	6
2. Informations à transmettre à toute personne entendue en quelque qualité que ce soit (victime, témoin ou suspect) (voir art. 47bis, §1 ^{er} , CIC)	6
2.1. Disposition générale	6
2.2. Cas particulier de l'enregistrement audiovisuel de l'audition du mineur victime ou témoin d'infractions	7
3. Cas particulier des mineurs suspects	8
B. Informations supplémentaires à transmettre à la personne entendue sur des faits qualifiés infractions qui peuvent lui être imputées (voir art. 47bis, §2, CIC)	9
C. Concertation confidentielle avec un avocat	9
1. Principe	9
2. Choix de l'avocat	9
3. Mineur entendu sur convocation contenant les informations relatives à ses droits et la communication succincte des faits	10
4. Mineur entendu sans convocation ou si la convocation ne contient pas les informations relatives à ses droits et la communication succincte des faits	10
5. Cas particulier de la personne majeure au moment de l'audition	11
D. Choix et désignation de l'avocat	12
III. Droits à l'assistance d'un avocat pour toute personne privée de liberté auditionnée par la police, le procureur du Roi ou le juge d'instruction	13
A. Droit à la concertation préalable (art. 2bis, §1 ^{er} , LDP)	13

Inhoudsopgave

I. Algemene opmerkingen	4
II. Rechten die aan de verhoorde persoon verleend worden	6
A. Basisinformatie	6
1. Principe	6
2. Informatie die ongeacht de hoedanigheid (slachtoffer, getuige of verdachte) aan alle verhoorde personen bezorgd moet worden (zie art. 47bis, §1, Sv.)	6
2.1. Algemene bepaling	6
2.2. Bijzonder geval van de audiovisuele opname van het verhoor van een minderjarige die slachtoffer of getuige van misdrijven is	7
3. Bijzonder geval van de minderjarige verdachte	8
B. Bijkomende informatie die aan de persoon bezorgd moet worden die verhoord wordt over als misdrijf omschreven feiten die hem ten laste gelegd kunnen worden (zie artikel 47bis, §2, Sv.)	9
C. Vertrouwelijk overleg met een advocaat	9
1. Principe	9
2. Keuze van de advocaat	9
3. Op uitnodiging verhoorde minderjarige waarin inlichtingen m.b.t. zijn rechten en een beknopte mededeling van de feiten opgenomen werden	10
4. Zonder uitnodiging verhoorde minderjarige of ingeval in de uitnodiging geen inlichtingen m.b.t. zijn rechten of een beknopte mededeling van de feiten opgenomen werden	10
5. Bijzonder geval van de persoon die meerderjarig is op het moment van het verhoor	11
D. Keuze en aanwijzing van de advocaat	12
III. Het recht op bijstand door een advocaat voor eenieder die van zijn vrijheid is beroofd en door de politie, de procureur des Konings of de onderzoeksrechter verhoord wordt	13
A. Het recht op voorafgaand overleg (art. 2bis, §1, WVH)	13

B. Droit à l'assistance au cours de l'audition (art. 2bis, §2, LDP)	14	B. Het recht op bijstand tijdens het verhoor (art. 2bis, §2, WVH)
C. Droit d'avertir de l'arrestation une personne de confiance (art. 2, §3, LDP)	14	C. Het recht een vertrouwenspersoon over de aanhouding in te lichten (art. 2, §3, WVH)
1. Principe	14	1. Principe
2. Droit supplémentaire : avis obligatoire aux père, mère, tuteur ou personnes qui ont la garde du mineur (art. 48bis, §1er, LPJ)	14	2. Bijkomend recht: verplichte kennisgeving aan de vader, moeder, voogd of de personen die de minderjarige in bewaring hebben (art. 48bis, §1, WJB)
IV. Ordonnance de prolongation de la privation de liberté	16	IV. Het bevel tot verlenging van de vrijheidsberoving
V. Droit à l'assistance de l'avocat lors de l'interrogatoire par le juge d'instruction (art. 16, §2, al 2 à 4, LDP)	18	V. Het recht op bijstand van een advocaat tijdens de ondervraging door de onderzoeksrechter (art. 16, §2, 2de tot 4de lid, WVH)
A. Comparution devant le juge d'instruction lorsqu'un mandat d'arrêt peut être décerné	18	A. Verschijning voor de onderzoeksrechter ingeval een aanhoudingsbevel afgeleverd kan worden
B. Comparution devant le juge d'instruction lorsque celui-ci est requis sur la base de l'art. 49 LPJ	19	B. Verschijning voor de onderzoeksrechter ingeval deze op basis van artikel 49 WJB gevorderd wordt
Annexe		Bijlage

I. Remarques générales

1. Les dispositions de la loi du 13 août 2011 démontrent clairement que le législateur a considéré que les dispositions de la loi du 20 juillet 1990 concernant la privation de liberté sont bien applicables aux mineurs. Ceci résulte en particulier des dispositions qui prévoient que seule la personne majeure peut renoncer à certains droits accordés par la loi à la personne auditionnée ou à la personne privée de liberté.

Il n'en reste pas moins nécessaire d'examiner la situation particulière des personnes poursuivies pour un fait qualifié infraction commis avant l'âge de dix-huit ans (ci-après, le terme « *mineur* » sera utilisé sauf s'il y a lieu d'évoquer la situation particulière du majeur poursuivi pour un fait qualifié infraction commis avant l'âge de dix-huit ans).

2. La circulaire COL 8/2011 mentionne, à propos de la renonciation au droit de concertation avec un avocat (point II. C.1.3., page 54), que « *la Cour européenne considère en effet que plus les faits faisant l'objet de l'inculpation sont graves ou plus le suspect est une personne vulnérable, plus il convient de poser des exigences sévères pour la définition des modalités concrètes du droit d'assistance...* ».

Les trois principes suivants devront dès lors être appliqués au mineur d'âge:

- a) le mineur doit disposer des mêmes droits que la personne majeure ;
- b) vu la présomption de vulnérabilité liée à son état de minorité, il ne peut valablement renoncer à ces droits

I. Algemene opmerkingen

1. De bepalingen uit de wet van 13 augustus 2011 tonen duidelijk aan dat de wetgever van oordeel was dat de bepalingen van de wet van 20 juli 1990 betreffende de vrijheidsberoving wel degelijk van toepassing zijn op minderjarigen. Dit vloeit meer in het bijzonder voort uit de bepalingen waarin wordt gesteld dat enkel meerderjarigen afstand kunnen doen van bepaalde rechten die bij wet zijn toegekend aan verhoorde personen of aan personen die van hun vrijheid zijn beroofd.

Toch is het noodzakelijk de specifieke situatie te onderzoeken van de personen die vervolgd worden wegens een als misdrijf omschreven feit dat vóór de leeftijd van achttien jaar gepleegd werd (hierna zal de term "*minderjarige*" worden gebruikt, behalve wanneer wordt verwezen naar de specifieke situatie van een meerderjarige die vervolgd wordt wegens een als misdrijf omschreven feit dat gepleegd werd vóór de leeftijd van achttien jaar).

2. Omzendbrief COL 8/2011 stelt het volgende m.b.t. het afstand doen van het recht overleg met een raadsman te plegen (punt II. C.1.3., pagina 54): "*Het Europese Hof stelt immers naarmate het feit waarop de verdenking betrekking heeft ernstiger is of de persoon van de verdachte kwetsbaarder, zwaardere eisen dienen te worden gesteld aan de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het recht op bijstand...*".

Volgende drie principes zouden dan ook op de minderjarige toegepast moeten worden:

- a) de minderjarige dient dezelfde rechten als een meerderjarige te krijgen;
- b) gelet op het vermoeden van kwetsbaarheid dat samenhangt met de toestand van minderjarigheid is het voor de minderjarige onmogelijk om op rechtsgeldige wijze afstand van deze rechten te doen;

c) il doit toujours pouvoir bénéficier des droits supplémentaires prévus dans la loi relative à la protection de la jeunesse.

c) de minderjarige moet steeds de bijkomende rechten krijgen waarin de wet op de jeugdbescherming voorziet.

3. Le présent addenda à la circulaire COL 8/2011 présente les particularités de la situation des mineurs d'âge. Elle ne reprend dès lors pas de manière exhaustive l'ensemble des nouvelles règles instaurées par la loi du 13 août 2011 ni toutes les questions soulevées, de manière générale, par celle-ci, et pour lesquelles il y a lieu de se référer au contenu de la circulaire COL 8/2011.

3. In dit addendum aan omzendbrief COL 8/2011 wordt enkel de specifieke situatie van de minderjarigen voorgesteld en wordt dus niet uitgebreid ingegaan op alle nieuwe regels die ingevoerd werden door de wet van 13 augustus 2011 noch op alle vragen die deze wet algemeen gezien oproept, waarvoor naar de inhoud van omzendbrief COL 8/2011 verwezen wordt.

4. Un schéma intitulé 'L'Echelle « Salduz »', établi sur le modèle figurant dans la circulaire COL 8/2011 (p.14) et annexé à la présente, décrit les droits accordés au mineur dans les différentes hypothèses visées par la loi.

4. Als bijlage bij dit addendum werd een schema 'De Salduz-trap' gevoegd, dat gebaseerd werd op het model uit omzendbrief COL 8/2011 (p.14) en waarin alle rechten omschreven worden die in alle door de wet beoogde hypotheses aan de minderjarigen toebedeeld worden.

II. Droits accordés à la personne auditionnée

A. Informations de base

1. Principe

Toutes les informations de base devant être communiquées à la personne auditionnée, sur convocation (écrite) ou après privation de liberté, doivent aussi l'être au mineur.

2. Informations à transmettre à toute personne entendue en quelque qualité que ce soit (victime, témoin ou suspect) (voir art. 47bis, §1er, CIC)

2.1. Disposition générale

2.1.1. Tout mineur a le droit de recevoir les mêmes informations que la personne majeure prévues à l'article 47bis, §1er, CIC. Il s'agit de l'information succincte des faits sur lesquels il est entendu et de la communication que :

- il peut demander que toutes les questions et réponses qu'il donne soient actées dans les termes utilisés ;
- il peut demander qu'il soit procédé à un acte d'information ou à une audition déterminé ;
- ses déclarations pourront être utilisées comme preuve en justice ;
- et qu'il ne peut être contraint de s'accuser.

2.1.2. Cette disposition s'applique au début de toute audition réalisée aussi bien par la police que par le procureur du Roi ou le juge d'instruction.

II. Rechten die aan de verhoorde persoon verleend worden

A. Basisinformatie

1. Principe

Alle basisinformatie die na een (schriftelijke) uitnodiging of na een vrijheidsberoving aan de verhoorde persoon dient te worden meegedeeld, moet eveneens aan de minderjarige worden bezorgd.

2. Informatie die ongeacht de hoedanigheid (slachtoffer, getuige of verdachte) aan alle verhoorde personen bezorgd moet worden (zie art. 47bis, §1, Sv.)

2.1. Algemene bepaling

2.1.1. Elke minderjarige heeft het recht op dezelfde informatie als de in artikel 47bis, §1 Sv. bedoelde meerderjarige. Het betreft hierbij beknopte mededeling van de feiten waarover hij verhoord wordt en de mededeling dat:

- hij kan vragen dat alle vragen die hem worden gesteld en alle antwoorden die hij geeft, in de gebruikte bewoordingen worden genoteerd;
- hij kan vragen dat een bepaalde opsporingshandeling wordt verricht of een bepaald verhoor wordt afgenomen;
- zijn verklaringen als bewijs in rechte kunnen worden gebruikt;
- hij niet verplicht kan worden zichzelf te beschuldigen.

2.1.2 Deze bepaling is van toepassing bij aanvang van eender welke vorm van verhoor, en dit zowel door de politie, de procureur des Konings als de onderzoeksrechter.

2.2. Cas particulier de l'enregistrement audiovisuel de l'audition du mineur victime ou témoin d'infractions

2.2.1. En ce qui concerne les mineurs entendus comme victimes ou témoins d'infractions, il ne faut pas perdre de vue que les articles 92 et suivants CIC prévoient la possibilité pour le procureur du Roi ou le juge d'instruction d'ordonner l'enregistrement audiovisuel de l'audition des mineurs victimes ou témoins d'infractions visées à l'art. 91bis, avec leur consentement et fixent le cadre général de ce type d'audition.

2.2.2. La circulaire ministérielle du 16 juillet 2001 vise à mettre en pratique ces différentes dispositions. La méthode développée pour l'audition des mineurs prévoit différentes étapes, est non-suggestive et respectueuse de l'état de développement du mineur entendu. L'objectif est notamment d'obtenir la retranscription la plus précise, la plus fidèle et la plus respectueuse possible de la parole du mineur.

Ceci exige de l'enquêteur d'éviter toute parole suggestive et/ou tout acte suggestif, susceptibles d'influencer le récit du mineur.

2.2.3. Compte tenu du nouveau libellé de l'article 47bis CIC, auquel se réfère l'article 96 CIC, le fonctionnaire de police qui procède à l'audition vidéofilmée doit désormais informer succinctement la personne entendue des faits sur lesquels elle sera entendue et lui communiquer qu'elle ne peut être contrainte de s'accuser elle-même.

2.2. Bijzonder geval van de audiovisuele opname van het verhoor van een minderjarige die slachtoffer of getuige van misdrijven is

2.2.1. Wat de minderjarigen betreft die als slachtoffer of getuige van misdrijven verhoord worden, mag niet uit het oog verloren worden dat de artikelen 92 e.v. Sv. de procureur des Konings of de onderzoeksrechter de mogelijkheid bieden om de audiovisuele opname van het verhoor van de minderjarigen te bevelen die slachtoffer of getuige van de in artikel 91bis Sv. vermelde misdrijven zijn, mits zij hiermee instemmen. Deze artikelen leggen ook het algemene kader van dergelijke verhoren vast.

2.2.2. De ministeriële omzendbrief van 16 juli 2001 strekt ertoe deze verschillende bepalingen naar de praktijk te vertalen. De methode die werd ontwikkeld voor het verhoor van minderjarigen omvat verschillende fases, is niet-suggestief van aard en houdt rekening met de graad van ontwikkeling van de verhoorde minderjarige. Het doel is met name het verkrijgen van een zo nauwkeurig, getrouw en respectvol mogelijke omzetting van de woorden van de minderjarige.

Dit vereist dat de onderzoeker elk suggestief woord of elke suggestieve handeling zou vermijden die een invloed zou kunnen hebben op het relaas van de minderjarige.

2.2.3. Gelet op de nieuwe bewoording van artikel 47bis Sv., waarnaar artikel 96 Sv. verwijst, moet de politieambtenaar die overgaat tot het op video vastgelegde verhoor voortaan beknopt de feiten meedelen waarover de ondervraagde persoon zal worden verhoord en eveneens vermelden dat hij niet kan worden verplicht zichzelf te beschuldigen.

2.2.4. Le respect strict de cette obligation d'information du mineur risque de compromettre l'objectif d'éviter la suggestivité et de favoriser le développement du récit libre de l'enfant.

2.2.5. Le législateur n'ayant pas modifié l'article 96, alinéa 1er, CIC qui prévoit explicitement que le procès-verbal reprend « *les indications prévues à l'article 47bis* », toutes les informations visées à cet article doivent être communiquées au mineur.

Elles le seront toutefois, comme le prévoyait déjà la circulaire ministérielle du 16 juillet 2001 (point 5.3.1.2.) « *dans des termes accessibles eu égard à son âge et à sa capacité de compréhension* »

On tiendra aussi compte de la situation spécifique de la personne entendue (un mineur d'âge victime ou témoin d'infractions), des circonstances particulières du dossier et du cadre méthodologique de la technique d'audition utilisée.

2.2.6. Ce point devra être signalé dans le cadre de l'évaluation législative.

3. Cas particulier des mineurs suspects

3.1. En cas d'audition de mineurs suspectés d'avoir commis un fait qualifié infraction, l'article 47bis CIC devra être appliqué de manière stricte, que l'audition fasse ou non l'objet d'un enregistrement audiovisuel ou audio, en application de l'article 112ter CIC.

2.2.4. De strikte naleving van deze verplichting om de minderjarige in te lichten houdt het risico in dat de doelstellingen van het videoverhoor, namelijk het vermijden van suggestiviteit en het bevorderen van het vrije relaas van de minderjarige, in het gedrang zouden kunnen komen.

2.2.5. De wetgever wijzigde lid 1 van artikel 96 Sv. niet, dat expliciet stelt dat in het proces-verbaal "*de vermeldingen bedoeld in artikel 47bis*" opgetekend worden. Daaruit volgt dat al de in dit artikel bedoelde informatie aan de minderjarige moet bezorgd worden.

Niettemin moet op grond van punt 5.3.1.2. van de ministeriële omzendbrief van 16 juli 2001 deze informatie "*in toegankelijke bewoordingen gelet op zijn leeftijd en zijn bevattingsvermogen*" meegedeeld worden.

Er moet hierbij ook rekening gehouden worden met de specifieke situatie van de verhoorde persoon (een minderjarige die slachtoffer of getuige van misdrijven is), de bijzondere omstandigheden van het dossier en het methodologische kader van de gebruikte verhoortechniek.

2.2.6. Dit element zal ook in het raam van de wetsevaluatie gesignaleerd moeten worden.

3. Bijzonder geval van de minderjarige verdachten

3.1. Ingeval van een verhoor van minderjarigen die ervan verdacht worden een als misdrijf omschreven feit gepleegd te hebben, zal artikel 47bis Sv. strikt toegepast moeten worden, ongeacht het feit of er krachtens artikel 112ter Sv. overgegaan wordt tot een audiovisuele of auditieve opname van het verhoor.

3.2. Les informations prévues à l'article 47bis leur seront communiquées de manière précise en veillant à ce qu'ils en comprennent la portée. En ce qui concerne l'information sur les faits, il sera tenu compte des instructions générales figurant dans la COL 8/2011 (point II.A.4., p.24 et 25). On veillera en tout cas à éviter toute suggestivité dans la manière de présenter les faits.

3.2. De informatie uit artikel 47bis wordt duidelijk aan deze minderjarigen meegedeeld en er dient op toegezien te worden dat zij de draagwijdte ervan begrijpen. Wat de informatie m.b.t. de feiten betreft, zal rekening gehouden worden met de algemene richtlijnen uit omzendbrief COL 8/2011 (punt II. A.4, p. 24 en 25). Er moet in ieder geval vermeden worden dat de feiten op een suggestieve manier voorgesteld worden.

B. Informations supplémentaires à transmettre à la personne entendue sur des faits qualifiés infractions qui peuvent lui être imputées (voir art. 47bis, §2, CIC)

B. Bijkomende informatie die aan de persoon bezorgd moet worden die verhoord wordt over als misdrijf omschreven feiten die hem ten laste gelegd kunnen worden (zie artikel 47bis, §2, Sv.)

Il est aussi logique que toute personne mineure ou majeure entendue sur des faits qualifiés infractions commis avant l'âge de dix-huit ans reçoive les mêmes informations que la personne majeure entendue sur des faits commis après sa majorité. Ces informations concernent le droit de se taire et le droit de se concerter confidentiellement avec un avocat.

Het is ook logisch dat elke minderjarige of meerderjarige die verhoord wordt over een als misdrijf omschreven feit dat gepleegd werd vóór de leeftijd van achttien jaar, dezelfde informatie krijgt als de meerderjarige die verhoord wordt over feiten die na zijn meerderjarigheid gepleegd werden.

C. Concertation confidentielle avec un avocat

C. Vertrouwelijk overleg met een advocaat

1. Principe

1. Principe

L'article 47bis, §2, 3°, CIC prévoit que seule la personne majeure peut renoncer à la concertation confidentielle avec un avocat de son choix ou avec un avocat qui lui est désigné, prévue avant la première audition.

Artikel 47bis, § 2, 3°, Sv. bepaalt dat enkel de meerderjarige persoon afstand kan doen van het vertrouwelijk overleg, vóór het eerste verhoor, met een advocaat van zijn keuze of een hem toegewezen advocaat.

Il en découle que si la personne entendue est mineure, elle ne peut renoncer à ce droit.

Hieruit vloeit voort dat indien de verhoorde persoon minderjarig is, hij geen afstand van dit recht kan doen.

2. Choix de l'avocat

2. Keuze van de advocaat

Les questions relatives au choix et à la désignation de l'avocat seront exposées au point II.D. ci-après.

In punt II. D. wordt meer toelichting gegeven bij de keuze en de aanwijzing van de advocaat.

3. Mineur entendu sur convocation écrite contenant les informations relatives à ses droits et la communication succincte des faits

3.1. Bien que les mineurs ne puissent pas renoncer à la concertation confidentielle avec un avocat, la loi n'établit pas de distinction entre majeurs et mineurs lorsque la première audition a lieu sur convocation écrite contenant l'information des droits et la communication succincte des faits. Dans cette hypothèse, la loi dispose que « la personne concernée est présumée avoir consulté un avocat avant de se présenter à l'audition ».

3.2. Toutefois, si le mineur le demande expressément, l'audition n'aura lieu qu'après une concertation du mineur avec son avocat ou avec un avocat qui lui est désigné, soit dans les locaux de la police, soit par téléphone. Le cas échéant, il y a lieu de prendre contact avec le service de permanence du barreau en vue de la désignation d'un avocat.

4. Mineur entendu sans convocation ou si la convocation ne contient pas les informations relatives à ses droits et la communication succincte des faits

4.1. Lorsque le mineur est entendu sans convocation ou lorsque la convocation ne contient pas les informations relatives à ses droits et la communication succincte des faits, l'audition n'aura lieu qu'après une concertation du mineur avec son avocat ou avec un avocat qui lui est désigné, soit dans les locaux de la police, soit par téléphone. Le cas échéant, il y a lieu de prendre contact avec le service de permanence du barreau en vue de la désignation d'un avocat.

4.2. Si le mineur le demande, l'audition est reportée une seule fois afin de lui permettre de consulter un avocat.

3. Op schriftelijke uitnodiging verhoorde minderjarige waarin inlichtingen m.b.t. zijn rechten en een beknopte mededeling van de feiten opgenomen werden

3.1. Hoewel minderjarigen geen afstand kunnen doen van het vertrouwelijk overleg met een advocaat, maakt de wet geen onderscheid tussen meerderjarigen en minderjarigen ingeval het eerste verhoor op een schriftelijke uitnodiging gebeurde waarin inlichtingen m.b.t. zijn rechten en een beknopte mededeling van de feiten opgenomen werden. De wet stelt hierover het volgende: "... wordt de betrokkene geacht een advocaat te hebben geraadpleegd alvorens zich aan te bieden voor het verhoor."

3.2. Niettemin, indien de minderjarige het uitdrukkelijk vraagt, zal het verhoor pas plaatsvinden na overleg tussen de minderjarige en zijn eigen of een hem toegewezen advocaat, en dit ofwel in een lokaal van de politie ofwel telefonisch. Desgevallend moet contact met de permanentiedienst van de balie opgenomen worden om een advocaat aan te wijzen.

4. Zonder uitnodiging verhoorde minderjarige of ingeval in de uitnodiging geen inlichtingen m.b.t. zijn rechten of een beknopte mededeling van de feiten opgenomen werden

4.1. Wanneer de minderjarige verhoord wordt zonder uitnodiging of ingeval in de uitnodiging geen inlichtingen m.b.t. zijn rechten of een beknopte mededeling van de feiten opgenomen werden, zal het verhoor pas plaatsvinden na overleg tussen de minderjarige en zijn eigen of een hem toegewezen advocaat, en dit ofwel in een lokaal van de politie ofwel telefonisch. Desgevallend moet contact met de permanentiedienst van de balie opgenomen worden om een advocaat aan te wijzen.

4.2. Indien de minderjarige hierom verzoekt, wordt het verhoor één maal uitgesteld zodanig dat hij een advocaat kan raadplegen.

5. Cas particulier de la personne majeure au moment de l'audition

5.1. Pour l'application de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse¹, on assimile généralement le jeune ayant atteint l'âge de dix-huit ans au mineur. Ainsi considère-t-on que le jeune âgé de dix-huit ans doit, tout comme un mineur ayant atteint l'âge de douze ans, être assisté d'un avocat lors de toute comparution devant le tribunal de la jeunesse (art. 52ter, alinéa 2 LPJ).

Il paraîtrait dès lors logique de toujours prévoir la présence d'un avocat lorsqu'il s'agit de faits commis avant l'âge de dix-huit ans, même si le suspect est âgé de dix-huit ans au moment de l'audition.

5.2. Cependant, le texte de l'article 47bis, §2, 3°, CIC ne faisant pas de différence selon que les faits sur lesquels la personne majeure est entendue ont été commis après ou avant l'âge de dix-huit ans et vu la clarté des termes « *seule la personne majeure à interroger peut renoncer valablement...* », il y a lieu de considérer que la personne majeure entendue à propos de faits commis avant l'âge de dix-huit ans peut renoncer valablement à l'entretien confidentiel et est présumée avoir consulté un avocat si elle a été informée de ses droits dans la convocation.

5. Bijzonder geval van de persoon die meerderjarig is op het moment van het verhoor

5.1. Voor de toepassing van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming¹ schakelt men in het algemeen de jongere die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt gelijk met een minderjarige. Aldus gaat men ervan uit dat een jongere die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, net zoals een minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, door een advocaat dient te worden bijgestaan telkens als hij voor de jeugdrechtbank verschijnt (art. 52ter, 2de lid WJB).

Het lijkt bijgevolg logisch om steeds in de aanwezigheid van een advocaat te voorzien wanneer het gaat om feiten die gepleegd werden vóór de leeftijd van achttien jaar, zelfs wanneer de verdachte de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt op het ogenblik van het verhoor.

5.2. Evenwel, aangezien de tekst van artikel 47bis, §2, 3° Sv. geen onderscheid maakt naargelang de feiten waarover de meerderjarige zal worden verhoord gepleegd zijn vóór of na de leeftijd van achttien jaar en gelet op de ondubbelzinnige bewoordingen "*alleen de meerderjarige te ondervragen persoon kan rechtsgeldig afstand doen ...*", moet ervan uitgegaan worden dat de meerderjarige die wordt verhoord over feiten die gepleegd werden vóór de leeftijd van achttien jaar, rechtsgeldig afstand kan doen van het vertrouwelijk overleg en geacht wordt een advocaat te hebben geraadpleegd wanneer hij in de uitnodiging over zijn rechten werd geïnformeerd.

¹ Pour la suite de la circulaire toute référence à la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, à la prise en charge des mineurs ayant commis un fait qualifié infraction et à la réparation du dommage causé par ce fait sera présentée sous la forme « article X LPJ ».

¹ Elke verwijzing in deze omzendbrief naar de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade zal als volgt geformuleerd worden: "artikel X WJB".

D. Choix et désignation de l'avocat

1. Le choix de l'avocat appartient à la(les) personne(s) qui exerce(nt) l'autorité parentale (en principe les père et mère, mais, le cas échéant, le tuteur ou le protuteur).

2. Vu l'urgence, il ne sera très souvent pas possible d'attendre qu'un tel choix soit exprimé. Le nécessaire sera dès lors immédiatement fait pour faire désigner d'office un avocat en s'adressant à la permanence organisée pour l'arrondissement du lieu de l'audition par « l'Ordre des barreaux francophones et germanophone » ou « l'Ordre van Vlaamse balies », où, à défaut, par le Bâtonnier de l'Ordre de l'arrondissement du lieu de l'audition.

3. Il sera toutefois demandé au mineur s'il a déjà un avocat (éventuellement désigné sur la base de l'article 54bis LPJ) qui l'assiste dans le cadre d'une procédure devant le tribunal de la jeunesse et s'il souhaite qu'il soit fait appel à cet avocat. Dans l'affirmative, cet avocat sera contacté. En cas d'empêchement de cet avocat (notamment s'il appartient à un barreau d'un autre arrondissement), un contact sera pris avec la permanence du barreau.

D. Keuze en aanwijzing van de advocaat

1. De persoon/de personen die de ouderlijke macht uitoefent/uitoefenen (in principe de vader en moeder maar desgevallend ook de voogd of de vervangende voogd) kunnen de advocaat kiezen.

2. Gezien de hoogdringendheid zal het vaak niet mogelijk zijn een dergelijke keuze af te wachten. Al het nodige zal dan ook onmiddellijk in het werk dienen te worden gesteld om ambtshalve een advocaat te doen aanstellen door de permanentie van het arrondissement van de plaats van het verhoor die door de "Ordre des barreaux francophones et germanophone" of de "Orde van Vlaamse Balies" georganiseerd wordt of, indien dit onmogelijk is, door de stafhouder van de Orde van de plaats van het verhoor.

3. Er zal niettemin aan de minderjarige gevraagd worden of hij reeds een advocaat heeft (die eventueel aangewezen werd op basis van artikel 54bis WJB) die hem bijstaat in het kader van een procedure voor de jeugdrechtbank en of hij op deze advocaat een beroep wenst te doen. Zo ja, dan zal deze advocaat gecontacteerd worden. Is de advocaat niet beschikbaar (vb. omdat hij lid is van een balie van een ander arrondissement), dan zal contact worden opgenomen met de permanentie van de balie.

III. Droits à l'assistance d'un avocat pour toute personne privée de liberté auditionnée par la police, le procureur du Roi ou le juge d'instruction

A. Droit à la concertation préalable (art. 2bis, §1er, LDP²)

1. Il convient d'avoir égard à ce qui est exposé au point II.C. ci-dessus.

2. En outre, l'article 2bis, §1er, alinéas 2 à 4, LDP sera appliqué avec souplesse à l'instar de ce qui est prévu dans la circulaire COL 8/2011 pour les majeurs (p. 51). Dès lors :

a) La durée d'attente de deux heures sera augmentée d'une durée de trente minutes pour la concertation confidentielle si l'avocat arrive avant l'expiration des deux heures.

b) Si la concertation confidentielle n'a pas eu lieu dans les deux heures, une concertation confidentielle par téléphone sera organisée avec la permanence instaurée par le barreau.

c) L'audition pourra ensuite débiter, même en l'absence de l'avocat (voir ci-dessous).

III. Het recht op bijstand door een advocaat voor eenieder die van zijn vrijheid is beroofd en door de politie, de procureur des Konings of de onderzoeksrechter verhoord wordt

A. Het recht op voorafgaand overleg (art. 2bis, § 1, WVH²)

1. Hiervoor moet verwezen worden naar hetgeen in punt II. C. uiteengezet werd.

2. Bovendien zal artikel 2bis, §1, lid 2 tot 4, WVH op een soepele manier toegepast worden, zoals t.a.v. de meerderjarigen ook bepaald wordt in omzendbrief COL 8/2011 (p. 51). Dit impliceert het volgende:

a) De wachtermijn van twee uur zal voor het vertrouwelijk overleg met dertig minuten verlengd worden indien de advocaat aankomt vooraleer deze twee uur verstreken zijn.

b) Indien dit vertrouwelijk overleg niet binnen de twee uur kon plaatsvinden, dan zal een telefonisch vertrouwelijk overleg met de permanentie van de balie georganiseerd worden.

c) Het verhoor kan vervolgens beginnen, zelfs wanneer er geen advocaat aanwezig is (zie hierna).

² Toute référence à la loi du 20 juillet 1990 relative à la détention préventive se fera dans les termes "article X, LDP" dans la suite de la note.

² Elke verwijzing in deze omzendbrief naar de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis zal als volgt geformuleerd worden: "artikel X, WVH".

B. Droit à l'assistance au cours de l'audition (art. 2bis, §2, LDP)

1. Il n'y a pas de renonciation possible pour le mineur.

2. Pour les mêmes raisons que celles retenues pour l'entretien confidentiel (voir II.C.5. ci-dessus), il y a lieu de considérer que la personne majeure auditionnée à propos de faits commis avant l'âge de dix-huit ans peut renoncer valablement à l'assistance de l'avocat au cours de l'audition.

3. Comme mentionné ci-dessus (point III.A.2), l'audition pourra débuter après l'entretien téléphonique avec la permanence du barreau, même en l'absence de l'avocat.

C. Droit d'avertir de l'arrestation une personne de confiance (art. 2, §3, LDP)

1. Principe

Ce droit est accordé à toute personne privée de liberté qu'elle soit majeure ou mineure.

2. Droit supplémentaire : avis obligatoire aux père, mère, tuteur ou personnes qui ont la garde du mineur (art. 48bis, §1er, LPJ)

2.1. Pour les mineurs, il ne faut pas perdre de vue la disposition de l'article 48bis, §1er, LPJ qui dispose que « *lorsqu'un mineur est privé de sa liberté suite à son arrestation ou a été mis en liberté contre la promesse de comparaître ou la signature d'un engagement, le fonctionnaire de police responsable de sa privation de liberté doit, dans les meilleurs délais, donner ou faire donner au père et mère du mineur, à son tuteur ou aux personnes qui en ont la garde en droit ou en fait, une information orale ou écrite de l'arrestation, de ses motifs et du lieu dans lequel le mineur est retenu. Si le mineur est marié, l'avis doit être donné à son conjoint plutôt qu'aux personnes susvisées* ».

B. Het recht op bijstand tijdens het verhoor (art. 2bis, §2, WvH)

1. De minderjarige kan geen afstand van dit recht doen.

2. Om dezelfde redenen die reeds voor het vertrouwelijk overleg (zie II.C.5.) aangehaald werden, dient er te worden van uitgegaan dat de meerderjarige die verhoord wordt over feiten die gepleegd werden vóór de leeftijd van achttien jaar, rechtsgeldig afstand kan doen van de bijstand door een advocaat tijdens het verhoor.

3. Zoals hierboven aangegeven (punt III. A.2.) kan het verhoor beginnen na het telefonisch contact met de permanentie van de balie, zelfs wanneer er geen advocaat aanwezig is.

C. Het recht een vertrouwenspersoon in te lichten over de aanhouding (art. 2, §3, WvH)

1. Principe

Eenieder die van zijn vrijheid is beroofd heeft dit recht, ongeacht het feit of het een meerderjarige of een minderjarige betreft.

2. Bijkomend recht: verplichte kennisgeving aan de vader, moeder, voogd of de personen die de minderjarige in bewaring hebben (art. 48bis, §1, WJB)

2.1. M.b.t. de minderjarigen mag de bepaling van artikel 48bis, §1, WJB, niet uit het oog worden verloren. Dit artikel stelt het volgende: "*Ingeval een minderjarige ingevolge zijn aanhouding van zijn vrijheid is beroofd of in vrijheid is gesteld tegen de belofte om te verschijnen of tegen een ondertekende verbintenis, moet de voor zijn vrijheidsberoving verantwoordelijke politieambtenaar zo snel mogelijk de vader en de moeder van de minderjarige, diens voogd of de personen die hem in rechte of in feite in bewaring hebben, schriftelijk of mondeling in kennis stellen of laten stellen van de aanhouding, van de redenen hiervoor, alsook van de plaats waar de minderjarige wordt opgesloten. Indien de*

minderjarige gehuwd is, moet het bericht aan diens echtgenoot worden gegeven in plaats van aan bovengenoemde personen".

2.2. Ce droit est prévu uniquement pour la personne mineure d'âge au moment de la privation de liberté.

2.2. Dit recht bestaat uitsluitend voor de minderjarige op het moment van de vrijheidsbeneming.

2.3. Il s'agit d'un droit supplémentaire dont le mineur doit continuer à bénéficier et dont l'application doit s'harmoniser avec la nouvelle disposition de la LDP.

2.3. Het betreft hier een bijkomend recht dat de minderjarige verder dient te genieten en waarvan de toepassing in overeenstemming dient te worden gebracht met de nieuwe bepaling van de WVH.

2.4. En principe, la personne de confiance sera la personne visée à l'article 48bis, §1er, LPJ mais on peut imaginer qu'un mineur demande d'avertir une autre personne, par exemple un responsable de l'institution dans laquelle il séjourne.

2.4. In principe is de vertrouwenspersoon de persoon uit 48bis, §1, WJB, maar de mogelijkheid bestaat dat een minderjarige zou kunnen vragen om een andere persoon in te lichten, bijvoorbeeld een verantwoordelijke van de instelling waar hij verblijft.

2.5. L'article 48bis, §1er, LPJ, ne permet pas au procureur du Roi ou au juge d'instruction, comme cela est prévu à l'article 2, §3, LDP, de « différer » la communication à la personne de confiance « pour la durée nécessaire à la protection des intérêts de l'enquête ». Il en découle que les personnes visées à l'article 48bis, §1er, LPJ doivent toujours être informées de l'arrestation du mineur.

2.5. De procureur des Konings of de onderzoeksrechter kan echter op grond van artikel 48bis, §1, WJB het inlichten van de vertrouwenspersoon niet "*uitstellen voor de duur die noodzakelijk is om de belangen van het onderzoek te beschermen*", in tegenstelling tot hetgeen bepaald wordt in artikel 2, §3, WVH. Hieruit vloeit voort dat de personen die bedoeld worden in artikel 48bis, §1, WJB steeds dienen te worden ingelicht over de aanhouding van de minderjarige.

IV. Ordonnance de prolongation de la privation de liberté

1. L'article 15bis inséré dans la LDP permet au juge d'instruction agissant sur réquisition du procureur du Roi ou intervenant d'office d'ordonner la prolongation du délai de privation de liberté de 24 heures.

2. Conformément aux directives de la COL 8/2011 la prolongation du délai de privation de liberté de 24 heures requiert que le juge d'instruction soit requis d'instruire.

3. Lorsqu'il s'agit d'un mineur ou d'une personne poursuivie du chef d'un fait qualifié infraction commis avant l'âge de dix-huit ans, il convient de rappeler que le juge d'instruction ne peut être requis que sur la base de l'article 49 LPJ. Il sera donc nécessaire de viser « *la nécessité absolue* » et « *les circonstances exceptionnelles* » qui justifient la saisine d'un juge d'instruction.

4. Cela signifie également que le procureur du Roi ne pourra se contenter de préciser « *les indices sérieux de culpabilité* » et les « *circonstances particulières de l'espèce* ». Sous réserve de ce qui sera exposé au point 5. ci-dessous, il devra en outre justifier la nécessité d'ouvrir une instruction judiciaire et dès lors préciser en quoi les circonstances sont exceptionnelles et ce qui entraîne une absolue nécessité pour la sécurité publique.

IV. Het bevel tot verlenging van de vrijheidsberoving

1. Het in de WVH ingevoegde artikel 15bis biedt de onderzoeksrechter de mogelijkheid om, op vordering van de procureur des Konings of ambtshalve optredend, de verlenging van de termijn van vrijheidsberoving gedurende vierentwintig uur te bevelen.

2. Overeenkomstig de richtlijnen van de COL 8/2011 houdt de verlenging van de termijn van vrijheidsberoving gedurende vierentwintig uur in dat de onderzoeksrechter gevorderd wordt om een onderzoek in te stellen.

3. Ingeval van een minderjarige of een persoon die vervolgd wordt wegens een als misdrijf omschreven feit dat gepleegd werd vóór de leeftijd van achttien jaar, dient er te worden aan herinnerd dat de onderzoeksrechter enkel op grond van artikel 49 WJB kan worden gevorderd. Alleen in "*uitzonderingsomstandigheden*" en in geval van "*volstreckte noodzaak*" kan bijgevolg een zaak bij de onderzoeksrechter aanhangig worden gemaakt.

4. Dit betekent eveneens dat de procureur des Konings zich niet kan beperken tot het verduidelijken van "*de ernstige aanwijzingen van schuld*" en de "*bijzondere omstandigheden van de zaak*". Onder voorbehoud van wat hierna zal worden uiteengezet in punt 5, zal hij de noodzaak dienen te rechtvaardigen waarom een gerechtelijk onderzoek wordt ingesteld en moeten toelichten waarom de omstandigheden uitzonderlijk zijn, en wat nu precies een absolute vereiste voor de openbare veiligheid is.

5. Il existe par ailleurs deux hypothèses dans lesquelles le juge d'instruction est compétent pour instruire à l'égard d'un mineur d'âge, à savoir :

- le cas où un dessaisissement a été prononcé à l'égard du mineur (article 57bis LPJ)

- et l'hypothèse de poursuites du chef d'une infraction aux dispositions des lois et règlements sur la police du roulage, aux articles 418, 419 et 420 CP (homicide involontaire et coups ou blessures involontaires) connexe ou à la loi du 21 novembre 1989 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automobiles (article 36bis LPJ).

Dans ces deux hypothèses, il n'y a bien sûr pas lieu de viser l'article 49 LPJ lors de la saisine du juge d'instruction.

5. Er bestaan overigens twee gevallen waarin de onderzoeksrechter bevoegd is een onderzoek in te stellen lastens een minderjarige, namelijk

- ingeval een uithandengeving werd uitgesproken t.a.v. een minderjarige (artikel 57bis, WJB)

- ingeval van vervolging wegens een inbreuk op de wetten en reglementen m.b.t. de politie over het wegverkeer, op de artikelen 418, 419 en 420 Sw. (onopzettelijke doding en onopzettelijke slagen of verwondingen) voor zover er samenhang is met dergelijke overtreding, of op de of op de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen (artikel 36bis, WJB). In deze beide gevallen dient artikel 49, WJB vanzelfsprekend niet als basis genomen te worden om een zaak bij de onderzoeksrechter aanhangig te maken.

V. Droit à l'assistance de l'avocat lors de l'interrogatoire par le juge d'instruction (art. 16, §2, al 2 à 4, L DP)

V. Het recht op bijstand van een advocaat tijdens de ondervraging door de onderzoeksrechter (art. 16, §2, 2de tot 4de lid, WVH)

A. Comparution devant le juge d'instruction lorsqu'un mandat d'arrêt peut être décerné

A. Verschijning voor de onderzoeksrechter ingeval een aanhoudingsbevel afgeleverd kan worden

1. L'article 16 LDP précisant les conditions de fond et de forme du mandat d'arrêt ne s'applique en principe pas aux mineurs d'âge à l'égard desquels un mandat d'arrêt ne peut être décerné. Il existe toutefois deux exceptions (déjà citées au point IV.5.), à savoir le cas où un dessaisissement a été prononcé à l'égard du mineur (article 57bis LPJ) et l'hypothèse de poursuites du chef d'une infraction visée à l'article 36bis LPJ commise avec délit de fuite.

1. Artikel 16 WVH, waarin de basis- en vormvoorwaarden van het aanhoudingsbevel worden verduidelijkt, is in principe niet van toepassing op minderjarigen tegen wie het niet mogelijk is een aanhoudingsbevel af te leveren. Er bestaan evenwel twee uitzonderingen (die reeds in punt IV.5 vermeld werden), namelijk enerzijds wanneer een uithandengeving werd uitgesproken ten aanzien van een minderjarige (artikel 57bis WJB) en anderzijds ingeval een inbreuk op artikel 36bis WJB, dat met vluchtmisdrijf gepleegd werd.

2. Dans ces deux seuls cas³, c'est le droit commun de la détention préventive qui trouve à s'appliquer⁴. Les nouvelles dispositions instaurées par l'article 7 de la loi du 13 août 2011 seront dès lors applicables aux mineurs (éventuellement devenus majeurs) visés par ces deux exceptions.

2. Enkel in deze twee gevallen³ is het gemeen recht betreffende de voorlopige hechtenis van toepassing⁴. De nieuwe bepalingen die door artikel 7 van de wet van 13 augustus 2011 ingevoerd werden, moeten bijgevolg op de minderjarigen toegepast worden (die eventueel ondertussen meerderjarig geworden zijn) voor wie deze twee uitzonderingen gelden.

³ Auxquels il convient d'ajouter l'hypothèse de la comparution devant le juge d'instruction du mineur âgé de seize ans accomplis faisant l'objet d'un mandat d'arrêt européen (art. 11, § 1er, de la loi relative au mandat d'arrêt européen). Dans ce cas, le mineur doit bénéficier des droits prévus dans la loi relative à la détention préventive.

³ Waaraan de hypothese toegevoegd moet worden van de verschijning voor de onderzoeksrechter door een minderjarige die de volle leeftijd van 16 jaar bereikt heeft en tegen wie een Europees aanhoudingsmandaat afgeleverd werd (artikel 11, §1 van de wet m.b.t. het Europees aanhoudingsmandaat). In dergelijk geval moet de minderjarige alle rechten uit de WVH krijgen.

⁴ L'alinéa 3 de l'article 36bis LPJ qui dispose que « la loi relative à la détention préventive n'est pas applicable aux personnes visées par le présent article, sauf s'il y a délit de fuite » n'a d'autre portée que d'écarter la possibilité du décernement d'un mandat d'arrêt lorsqu'il n'y a pas de délit de fuite.

⁴ Lid 3 van artikel 36bis WJB stelt het volgende: "De wet betreffende de voorlopige hechtenis is niet toepasselijk op de in dit artikel (bedoelde personen), tenzij bij vluchtmisdrijf" en is er enkel op gericht de mogelijkheid van een aanhoudingsbevel uit te sluiten wanneer er geen sprake van vluchtmisdrijf is.

3. Le mineur ne peut renoncer au droit d'être assisté par un avocat. En revanche, si la personne est majeure au moment de l'interrogatoire, elle peut valablement renoncer à cette assistance (voir II.C.5. et III.B.2. ci-dessus).

3. De minderjarige kan geen afstand doen van het recht op bijstand door een advocaat. Indien het daarentegen om een persoon gaat die meerderjarig is op het ogenblik van het verhoor, dan kan wel degelijk rechtsgeldig afstand van deze bijstand gedaan worden (zie II.C.5. en III.B.2.).

B. Comparution devant le juge d'instruction lorsque celui-ci est requis sur la base de l'article 49 LPJ.

B. Verschijning voor de onderzoeksrechter ingeval deze op basis van artikel 49 WJB gevorderd wordt

1. Il faut également avoir égard aux situations où le juge d'instruction a été requis d'instruire sur la base de l'article 49 LPJ à l'égard d'un mineur ou d'un majeur suspecté d'avoir commis un fait qualifié infraction avant dix-huit ans.

1. Er moet eveneens rekening gehouden worden met de situaties waarin de onderzoeksrechter op grond van artikel 49 WJB gevorderd werd een onderzoek in te stellen lastens een minderjarige of een meerderjarige die ervan verdacht wordt een als misdrijf omschreven feit gepleegd te hebben alvorens hij de leeftijd van achttien jaar bereikt had.

2. L'alinéa 3 de l'article 49 LPJ prévoit que « *l'intéressé a droit à l'assistance d'un avocat lors de toute comparution devant le juge d'instruction. Cet avocat est désigné, le cas échéant, conformément à l'article 54bis. Le juge d'instruction peut néanmoins avoir un entretien particulier avec l'intéressé* ».

2. Het derde lid van artikel 49 WJB stelt dat "*de betrokkene telkens hij voor de onderzoeksrechter verschijnt, recht heeft op bijstand van een advocaat. Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis. De onderzoeksrechter kan evenwel een afzonderlijk onderhoud met de betrokkene hebben*".

3. S'agissant d'une disposition spéciale inscrite dans la LPJ, c'est cette disposition qui s'appliquera en vertu de l'article 62 de cette loi.

3. Omdat het hierbij een bijzondere bepaling betreft die opgenomen werd in de WJB, dient zij te worden toegepast krachtens artikel 62 van deze wet.

4. « *L'intéressé* » vise aussi bien le mineur que le majeur. Il convient en effet de se référer à l'alinéa de l'article 49 LPJ qui dispose que « *s'il y a urgence, le juge d'instruction peut prendre à l'égard de la personne ayant commis avant l'âge de dix-huit ans un fait qualifié infraction, même si la réquisition du ministère public est postérieure à la date à laquelle cette personne a atteint l'âge de dix-huit ans, une des mesures de garde visées à l'article 52...* ».

4. "*De betrokkene*" slaat zowel op een minderjarige als op een meerderjarige. Er dient immers te worden verwezen naar het lid van artikel 49 WJB waarin wordt gesteld dat "*in spoedeisende gevallen de onderzoeksrechter ten aanzien van de persoon die vóór de leeftijd van achttien jaar een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, zelfs indien de vordering van het openbaar ministerie wordt ingesteld nadat deze persoon de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, een van de in artikel 52 bedoelde maatregelen kan nemen ...*".

5. Par ailleurs, la loi générale (la LDP) accordant des garanties supplémentaires ou plus favorables que la LPJ, la personne faisant l'objet d'une instruction ouverte sur la base de l'article 49 LPJ doit bénéficier des mêmes droits que ceux accordés à la personne faisant l'objet d'une instruction ouverte sur la base du droit commun de la procédure.

Il s'agit du droit de l'avocat de faire valoir des observations à propos « *du respect du droit de la personne interrogée de ne pas s'accuser elle-même, ainsi que de sa liberté de choisir de faire une déclaration, de répondre aux questions qui lui sont posées ou de se taire* » (art. 2bis, §2, al. 3, 1°, LDP); « *du traitement réservé à la personne durant son audition, en particulier de l'exercice manifeste de pressions ou contraintes illicites* » (art. 2bis, §2, al. 3, 2°, LDP); enfin « *de la notification des droits de la défense visés à l'article 47bis du Code d'instruction criminelle et de la régularité de l'audition* » (art. 2bis, §2, al. 3, 3°, LDP).

6. Il va de soi que ces droits ne doivent être reconnus que dans les situations comparables à celles où ils sont reconnus à la personne majeure, à savoir lorsque le mineur ou la personne majeure suspectée d'avoir commis un fait qualifié infraction avant l'âge de dix-huit ans comparaît devant le juge d'instruction au cours du délai de privation de liberté.

L'intéressé a également droit à l'assistance de l'avocat lors de la reconstitution.

5. Aangezien in de algemene wet (de WVH) bovendien bijkomende of meer gunstige waarborgen worden verleend dan in de WJB, moet de persoon die het voorwerp uitmaakt van een onderzoek dat ingesteld werd op grond van artikel 49 WJB, dezelfde rechten genieten als deze die verleend worden aan de persoon tegen wie een onderzoek ingesteld werd op grond van de gemeenrechtelijke rechtspleging.

Het betreft hier het recht van de advocaat om opmerkingen te formuleren m.b.t. "*de eerbiediging van het recht zichzelf niet te beschuldigen en de keuzevrijheid om een verklaring af te leggen, te antwoorden op de gestelde vragen of te zwijgen*" (art. 2bis, §2, 3de lid, 1°, WVH); "*de wijze waarop de ondervraagde persoon tijdens het verhoor wordt behandeld, inzonderheid op het al dan niet kennelijk uitoefenen van ongeoorloofde druk of dwang*" (art. 2bis, §2, 3de lid, 2°, WVH); en, ten slotte, betreffende "*de kennisgeving van de in artikel 47bis van het Wetboek van Strafvordering bedoelde rechten van verdediging en de regelmatigheid van het verhoor*" (art. 2bis, §2, 3de lid, 3°, WVH).

6. Het spreekt voor zich dat deze rechten slechts erkend zijn in situaties die vergelijkbaar zijn met situaties waarin zij ook voor meerderjarigen erkend zijn, namelijk wanneer de minderjarige of meerderjarige die ervan verdacht wordt een als misdrijf omschreven feit gepleegd te hebben vooraleer hij de leeftijd van achttien jaar bereikt had, in de loop van de vrijheidsberoving voor de onderzoeksrechter verschijnt.

De betrokkene heeft eveneens recht op bijstand van een advocaat tijdens de wedersamenstelling.

7. Qu'en est-il du droit de faire des observations sur la possibilité qu'un mandat d'arrêt soit décerné à son encontre (art. 16, §2, al. 2, LDP) ? Si le juge saisi sur la base de l'article 49 LPJ ne peut pas décerner de mandat d'arrêt, il lui est toutefois notamment permis de prendre une mesure privative de liberté, à savoir, soit une mesure de placement en IPPJ en régime éducatif fermé, soit un placement au centre fédéral de placement provisoire pour mineurs. Il conviendrait donc de procéder à cet égard comme en matière de détention préventive.

7. Wat met het recht opmerkingen te formuleren over de mogelijkheid tot het afleveren van een aanhoudingsbevel dat tegen hem uitgevaardigd werd (art. 16, §2, 2de lid, WVH) ? Hoewel de rechter bij wie de zaak op grond van artikel 49 WJB aanhangig gemaakt werd geen aanhoudingsbevel mag afleveren, kan hij toch een vrijheidsberovende maatregel nemen, namelijk een maatregel tot plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling van een gemeenschapsinstelling of in een federaal centrum voor de voorlopige plaatsing van minderjarigen. Er moet in dergelijke gevallen dus op dezelfde manier opgetreden worden als m.b.t. de voorlopige hechtenis het geval is.

Bruxelles, le 23 novembre 2011

Brussel, 23 november 2011

Le procureur général près la cour d'appel à
Bruxelles, Président du Collège des procureurs
généraux,

De procureur-generaal bij het hof van beroep te
Brussel, Voorzitter van het College van
procureurs-generaal,

Marc de le COURT

Le procureur général près la cour d'appel à
Liège,

De procureur-generaal bij het hof van beroep te
Luik,

Cédric VISART de BOCARMÉ

Le procureur général près la cour d'appel à
Mons,

De procureur-generaal bij het hof van beroep te
Bergen,

Claude MICHAUX

Le procureur général près la cour d'appel à
Anvers,

De procureur-generaal bij het hof van beroep te
Antwerpen,

Yves LIÉGEOIS

Le procureur général ff. près la cour d'appel à
Gand,

De wnd. procureur-generaal bij het hof van
beroep te Gent,

Anita HARREWYN